

dr hab. Agnieszka Ziemiszewska-Maik, prof. PJATK
Polsko-Japońska Akademia
Technik Komputerowych w Warszawie
Wydział Sztuki Nowych Mediów

Warszawa, dn. 17 czerwca 2024 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Karoliny Sroki
sporządzona w związku z postępowaniem doktorskim w dziedzinie
sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
wszczętym uchwałą Rady Naukowej
Instytutu Sztuk Plastycznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
z dnia 27 marca 2024 r.

Temat rozprawy:

„Zeszyty sprawności wizualnej”

Promotor rozprawy:

Dr hab. Łukasz Kliś, prof. UŚ

WPROWADZENIE

W recenzji skupiam się głównie na ocenie pracy doktorskiej, której dokonuję na podstawie dostarczonego materiału oraz informacji uzupełniających znalezionych samodzielnie w zasobach Internetu. Jednak, ze względu na tematykę pracy Pani mgr Karoliny Sroki, ważne wydaje mi się wprowadzenie sylwetki Kandydatki z uwzględnieniem Jej doświadczenia artystycznego oraz dydaktycznego, które odegrały istotną rolę w procesie powstawania recenzowanej pracy.

Pani Karolina Sroka specjalizuje się w ilustracji oraz projektowaniu graficznym, w tym projektowaniu publikacji, plakatów i identyfikacji wizualnej. Doktorantka studiowała grafikę na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach – w Instytucie Sztuk Plastycznych w Cieszynie. Uzyskała również kwalifikacje pedagogiczne na studiach podyplomowych w Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej (Wydział Zamiejscowy w Cieszynie). Artystyczne doświadczenie zawodowe zdobywała między innymi w Biurze Wystaw Artystycznych w Tarnowie oraz Jackson's Art Supplies w Bristolu, Wielka Brytania, gdzie pełniła funkcję projektantki. Doświadczenie pedagogiczne zdobyła w Katolickiej Szkole Podstawowej w Cieszynie, Zespole Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych w Cieszynie oraz Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (Instytut Sztuk Plastycznych w Cieszynie), gdzie pracuje do dzisiaj, prowadząc zajęcia dydaktyczne.

Pani Karolina Sroka jest aktywną artystką, która prezentowała swoje prace na wystawach zarówno w kraju, jak i za granicą. Jest także autorką wystawy indywidualnej w Muzeum im. Gustawa Morcinka w Skoczowie. W dorobku Doktorantki ważne miejsce zajmują warsztaty. Autorka w dostarczonych materiałach wymienia 9 różnorodnych programów warsztatowych, wśród których warto wyróżnić cykl ponad 60 warsztatów prowadzonych przez nią w latach 2018–2022 w Muzeum Drukarstwa w Cieszynie oraz cykl 10 warsztatów z zakresu edukacji architektonicznej w ramach współpracy z Narodowym Centrum Kultury w Warszawie. Pani Karolina Sroka brała również udział w konferencjach i szkoleniach z zakresu projektowania graficznego i mediów pokrewnych, zarówno jako prelegentka, jak i słuchaczka. Kandydatka w swoim portfolio wymienia również inne działania, wśród których na uwagę zasługuje zainicjowana przez nią współpraca Pracowni 102 (w której Kandydatka prowadzi zajęcia dydaktyczne) z Wydziałem Filologii Polskiej i Językoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego oraz Radą Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Współpraca ta polegała na opracowaniu przez Kandydatkę graficzno-ilustracyjnej interpretacji ciekawostek językowych. Finalnie powstało opracowanie ponad 60 haseł, które wydano w publikacji papierowej i dostępnej online. Powstałe ilustracje potwierdzają warsztat ilustratorski Doktorantki, a także jej syntetyczne myślenie i poczucie humoru.

FORMA I STRUKTURA DOKUMENTACJI

Już sam sposób prezentacji pracy stanowi znakomitą korespondencję do tytułu rozprawy. Widać tu *sprawność wizualną*, a także, co może być nawet najważniejsze, uwagę i szacunek dla czytelnika.

Projekt doktorski oraz rozprawa zostały mi dostarczone w czarnym opakowaniu wypełnionym papierowymi wiórkami w tym samym kolorze. Po rozpakowaniu ukazały się dwie publikacje o wymiarach około 270 × 200 mm, karta wizytowa oraz zawierający portfolio pendrive umieszczony na tekturce oklejonej motywami graficznymi spójnymi ze stylem graficznym publikacji. Kolorystyka książek oraz dodatkowych elementów stanowią ożywcze przełamanie czerni opakowania, zaprojektowane są w paletcie kolorów niebieskich i czerwonych. Wszystkie elementy zostały starannie zaprojektowane, a ich wykonanie, w tym wybór papieru, na którym zostały wydrukowane, a także praca introligatorska, zasługują na najwyższe uznanie.

W tekście, którego skład jest bez zarzutu, znalazłam kilka – niemających wpływu ani na rozumienie pracy, ani na jej ocenę – drobnych błędów i literówek, ale ciekawe jest to, że po lekturze pracy zastanawiałam się, czy nie są częścią strategii Autorki mającej na celu zbadanie jakiegoś zagadnienia.

Struktura pracy jest klarowna i czytelna. Autorka podzieliła ją na dwie publikacje. Pierwsza to ilustrowana opowieść o zdarzeniach i ludziach, które prowadzą nas do wybranych przez Autorkę pojęć z zakresu neuro różnorodności. Druga publikacja to rodzaj przewodnika dla zrozumienia pierwszej. Została ona podzielona na trzy główne rozdziały: *Projektantka – dzieci*, *Projektantka – odbiorca*, *Projektantka – przedmiot*. Jest to dysertacja omawiająca motywacje, doświadczenia i wnioski autorki dotyczące tematu rozprawy, którym jest odmienna aktywność poznawcza i jej zrozumienie.

Podsumowując tę część recenzji: analiza pracy Pani Karoliny Sroki stanowiła dla mnie przyjemność zarówno intelektualną, jak i wizualną.

OCENA WSKAZANEGO DZIEŁA

Kiedy dotarła do mnie przesyłka z pracą doktorską Pani Karoliny Sroki, wybierałam się w podróż do Australii. Ktoś wtedy zażartował, że to podróż do świata do góry nogami (chodzi o położenie geograficzne tego kontynentu względem Europy). Ciekawy wydał mi się zbieg okoliczności, że metaforycznie w te same rejony, czyli świata nieznanego, lecz w pewnym sensie zbieżnego do tego, który znamy, mogę podróżować dzięki lekturze pracy doktorskiej Pani Karoliny Sroki.

Doktorantka analizuje bowiem niezwykle ciekawy obszar, który – jak sama pisze – nadal tworzy swoje mapy. Jest to obszar neuroróżnorodności, odmienności, zapraszający do poznania i zrozumienia tego, co nowe, poza normą czy systemem.

Aby lepiej zrozumieć sens pracy Kandydatki, kilka razy podczas lektury zasięgałam opinii osób wychowujących dzieci w spektrum określanym powszechnie jako nietypowe. Rozmowy te nie tylko pozwoliły mi zrozumieć zagadnienia i pojęcia omawiane przez Autorkę, ale także pokazały mi, jak ważny społecznie temat podejmuje Doktorantka.

Podobnie jak Kandydatka, nie mam ambicji stać się specjalistką w dziedzinie neuroróżnorodności, zatem dzielę się w tym miejscu definicją, mówiącą, o czym jest ta praca w moim rozumieniu. Dotyka ona koncepcji neuroróżnorodności zakładającej, że różnice w funkcjonowaniu umysłu jak, autyzm, ADHD, dysleksja i inne, są naturalnymi odmianami funkcjonowania ludzkiego mózgu, a nie zaburzeniami, które należy leczyć lub naprawiać. Autorka swoją pracą opowiada się za akceptacją tych różnic w społeczeństwie, zamiast dostosowania jednostki do definicji tego, co powszechnie jest uważane za „normalne”. Przyjmując neuroróżnorodność, społeczeństwo może przecież czerpać korzyści z unikalnych perspektyw, które wnoszą osoby neuroróżrodne. Autorka poprzez swoją pracę promuje również ideę, że każdy człowiek jest wartościowy i powinien być szanowany i że przyglądanie się światu, nawet z perspektywy do góry nogami, może być pouczające i wzbogacające dla nas wszystkich.

Tematyce pracy Doktorantka podporządkowuje graficznie swoją publikację, czyniąc typografię, ilustracje i inne zabiegi artystyczne narzędziem, które prowadzi nas po emocjach, stanach, odczuciach. Dzięki temu Pani Karolinie Sroce udało się ukazać i wykorzystać niezwykle potencjał sztuki, która często pokazuje to, czego nie widać. Kandydatka buduje swoją dysertację, przywołując zdarzenia, których była uczestniczką, pracując w placówkach edukacyjnych. W publikacji „Zeszyty sprawności wizualnej” poznajemy siedmiu neuroróżnorodnych bohaterów, którzy opowiadają o swoim postrzeganiu rzeczywistości, a Pani Sroka to postrzeganie tłumaczy na język wizualny, pozwalając nam zobaczyć – lub nawet w pewnym sensie poczuć – opisywane pojęcia i odczucia bohaterów. Autorka stosuje w publikacji między innymi krótsze karty stron (metaforyczne ujęcie monotropizmu), wybiórczo oznaczoną numerację stron (deficyt uwagi, zaburzenia poznawcze), wypunktowane litery g (zaburzenie obsesyjno-kompulsywne, nadmierne zwracanie uwagi na słowo z określoną literą), powtarzanie sekwencji zdań na tej samej stronie (echolalia, powtarzanie słów wypowiedzianych przez inną osobę), zaburzenie czytelności tekstu przez zastosowanie półprzezroczystego pasa papieru zasłaniającego tekst (zaburzenia przyswajania informacji związane z niedosłuchem).

Publikacja „Zeszyty sprawności wizualnej” to niemal 80-stronicowa książka (której towarzyszy dysertacja), bogato ilustrowana pracami autorstwa Doktorantki. Ilustracje są zestawione z typografią – tekstem złożonym fontem Borna (Atipo Foundry). Ilustracje są lekkie, spójne i sprawnie wykreślone. Widać, że Autorka porusza

się biegle w tej formie wypowiedzi artystycznej. Wiele z ilustracji nawiązuje tematycznie do planet, kosmosu, wszechświata i stanowi piękne, metaforyczne odniesienie do obszaru, do którego zaprasza nas Autorka.

W moim odczuciu praca doktorska Pani Karoliny Sroki „Zeszyty sprawności wizualnej” jest doskonałym przykładem korzystania z potencjału sztuki, która może być narzędziem do eksploracji i zrozumienia neuro-różnorodności, otwierając nowe przestrzenie dialogu i akceptacji dla różnych sposobów percepcji i funkcjonowania w świecie. Sama Doktorantka pisze, że jedną z motywacji do zrealizowania „Zeszytów sprawności wizualnej” był fakt, że odczuwała brak takiej publikacji. Pozostaje mi zatem życzyć Kandydatce, aby „Zeszyty sprawności wizualnej” zostały wydane i uczyły nas uważności, tolerancji i sprawności wizualnej. Myślę, że każdemu z nas zdarzyło się doświadczyć wrażenia niedopasowania czy odmienności. Ale sądzę również, że niewiele osób celebrowało ten stan. Dla większości był on powodem do zastanowienia, zmartwienia czy może nawet stresu. Autorka swoją publikację dedykuje osobom neuroróżnorodnym, ale również wszystkim, którzy doświadczyli dyskryminacji z powodu swojej odmienności, podsumowując „jesteście wyjątkowi i nigdy nie dajcie sobie wmówić, że jest inaczej”.

KONKLUZJA

Biorąc pod uwagę zawartość naukowo-badawczą, merytoryczną i projektową przedstawionej do recenzji pracy doktorskiej Pani mgr Karoliny Sroki, stwierdzam, że przygotowane przez Doktorantkę opracowanie spełnia wymogi proceduralne. Praca doktorska Pani mgr Karoliny Sroki stanowi oryginalne i innowacyjne rozwiązanie, wnosząc istotny wkład w rozwój reprezentowanej przez Nią dyscypliny artystycznej, co jednocześnie spełnia kryteria określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

W związku z tym z przekonaniem popieram wniosek adresowany do Rady Naukowej Instytutu Sztuk Plastycznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o przyznanie Pani mgr Karolinie Sroce stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

dr hab. Agnieszka Ziemiszewska-Maik